

World Year of Phunsics

De eerste plannen klonken veelbelovend. Zo zouden duizenden vrijwilligers een lichtsignaal in estafette rond de wereld sturen met zaklantaarns, autokoplampen, scheepslichten en wat dies meer zij. Gloedvolle woorden werden gewijd aan de mondiale verbondenheid die deze ring van licht tot uitdrukking bracht.

Leuk idee, toch? Helaas mocht het niet van de internationale actiegroep tegen de lichtvervuiling van de nachthemel. Die vond dat zo'n licht-estafette een verkeerd 'signaal' afgaf. Blijkbaar mag je als politiek correcte bèta nergens meer ter lering en vermaak 's nachts een zaklantaarn aanknippen.

Toevallig echter deed zich 15 januari een unieke gelegenheid voor om 'WYP-2005' een mooie start te geven, juist ook in Nederland, namelijk de landing van de ruimtesonde Huygens op de saturnusmaan Titan, die bijna *live* te volgen was. Wat illustreert beter de magie van de natuurkunde en van bèta-wetenschap in het algemeen? Een Europese robot, die zeven jaar lang meegereisd is met een op kernenergie draaiend ruimteschip, en over anderhalf miljard kilometer afstand foto's terugstuurt van een wereld die wij nog nooit gezien hebben - een kans voor open doel. Warm het brede publiek op met een landelijke campagne vooraf, zorg voor prime time televisiezendtijd en het World Year of Physics staat in één keer op de kaart.

Inderdaad heeft het nationale WYP-comité dit overwogen, maar volgens secretaris Jan Heijn bestond daar onder Leidse astronomen nogal wat weerstand tegen. Die vonden dat Cassini/Huygens geen natuurkunde, maar sterrenkunde is en hadden rond de landing op Titan al hun eigen dorpsfeest-

je gepland. Dus: nul media-aandacht voor het World Year of Physics.

Zodoende is het jubileumwonderjaar nu twee maanden oud, maar in een van die tijdsparadoxen waarop Einstein het patent heeft, is 'WYP-2005' in Nederland nog steeds niet van start voor het brede publiek. Erger, of het er überhaupt van komt was bij het ter perse gaan van deze NW&T nog onzeker.

Want, uiteraard, er was ook geen budget. Weliswaar worden lokaal (met

name vanuit de Rijksuniversiteit Groningen) initiatieven genomen, en worden door bevlogen vrijwilligers projecten opgestart, maar van een samenhangend, degelijk gefinancierd nationaal programma is geen sprake. Hoogtepunt van het World Year of Physics moet een groots festival worden van 15 tot 19 juni in Nemo, waar de natuurkunde in Nederland zich aan het brede publiek presenteert. De benodigde vier ton was er eerst wel, toen weer niet en de laatste kans is nu een subsidieverzoek bij de Europese Unie, maar de beslissing daarover blijft maar uit en, aldus de secretaris, "als die er volgende week nog niet is, dan zijn wij er ook niet meer."

Je zou het WYP-comité kunnen betichten van naïef optimisme, maar zonder dat begin je gewoon niet aan zo'n klus. Want hoe gaat zo iets? Aan vrome steunbetuigingen uit 'het veld' is nooit gebrek. In het comité van aanbeveling zitten de hoogste bazen van Philips en Shell, Kleisterlee en Van der Veer, die over miljarden beslissen en om het hardst roepen dat Nederland-kenniland aan het bètatekort ten onder gaat, maar hun bedrijven dragen niet meer dan een fooi bij. Nobelprijswinnaar Martin Veltman, ook lid van het comité van aanbeveling: "Het is natuurlijk een volledig honoraire functie. Het WYP-comité krijgt die mannen gewoon niet te spreken." Ook de nationale onderzoeksmoloch, NWO, houdt zich welwillend afzijdig, net als de KNAW.

Phun Te bewijzen valt het niet, maar wellicht was het *World Year of Physics* makkelijker van de grond gekomen als niet zo nadrukkelijk was gekozen voor *phun*, het idee dat fysica vooral geinig

100 jaar geleden beleefde Albert Einstein zijn *annus mirabilis*, waarin de onbekende octrooiambtenaar uit Bern een stel artikelen publiceerde die elk een Nobelprijs waard waren. Omdat Einstein ook een icoon is van bijna het formaat David Beckham, is 2005 door de Unesco uitgeroepen tot World Year of Physics. Vorig jaar gingen in vele landen comité's aan de slag om invulling te geven aan 'WYP-2005'. Het moest een charme-offensief worden om de natuurkunde weer populair te maken. Nederland heeft er nog weinig van gemerkt, en misschien is dat maar beter ook, betoogt Arnout Jaspers.

De auteur is eindredacteur van Natuurwetenschap&Techniek, maar was tot vorig jaar betrokken bij projecten voor publiekscommunicatie op het gebied van astronomie en natuurkunde.

gemaakt moet worden voor tienjarigen. De radeloosheid heeft inmiddels zulke vormen aangenomen, dat men de huidige vijftien- tot achttienjarigen al als een verloren generatie ziet. De natuurlijke nieuwsgierigheid van kinderen dient, aldus het nieuwste paradigma, van jongs af aan gestimuleerd en gedurende de gevaarlijke puberteit gekoesterd te worden, want anders zijn ze voorgoed verloren voor een carrière in de bèta-sector.

Dus gaan de *kids* op zoveel mogelijk basisscholen waterraketten en papieren bruggen bouwen, en volgens plan werpen zelfs de ukken van groep 1 en 2 zich in de strijd om een zo hoog mogelijke zandtaart te bouwen.

Uiteraard mag ook een computer-*game* met de jonge Albert als actie-held niet ontbreken - waarin als tegemoetkoming aan Einsteins pacifisme het geweld beperkt blijft. Heeft WYP-2005 wellicht de slimme bovenbouwscholier of volwassene ook iets te bieden? Het antwoord luidt in wezen 'neen'. Het dichtst in de buurt komt nog 'Natuurkunde op

de Markt', waarbij het winkelende publiek dit voorjaar met speelse proefjes moet worden vermaakt. Uit te voeren door de natuurkundigen zelf, op hun vrije zaterdag. "En natuurlijk wel voor iedereen begrijpelijk", stelt WYP-voorzitter Jo Hermans, "want niets is dodelijker dan over de hoofden van de mensen heen praten. Onze studenten en promovendi zullen er moeten stáán." Heijn: "Als het voor kinderen te begrijpen is, dan voor volwassenen ook. We mikken niet op hoogopgeleide bèta's, dat is preken voor eigen parochie. Bovendien, als je niet op de jeugd mikt krijg je geen centen."

Naar mijn stellige overtuiging heeft het op de hurken zitten dat tegenwoordig de wetenschapscommunicatie teistert, hoogstens als effect dat een fascinerend, uitdagend maar inderdaad moeilijk vak wordt neergezet als een tijdverdrijf dat net zo triviaal is als sms-en of pokémons verzamelen.

Niemand haalt het in z'n hoofd om horden goedbedoelende maar wereldvreemde juristen het marktplein op te sturen om tienjarigen en hun ouders voor een studie rechten te interesseren. En toch worden de rechtenfaculteiten overspoeld door eerstejaars. Dat is geen mirakel, maar gevolg van maatschappelijk inzicht dat bij het publiek blijkbaar beter ontwikkeld is dan de 'fysica is fijn'-adepten.

De oudere Einstein had van dit 'World Year of Phunsics' vast niet wakker gelegen. Natuurkundigen - en andere wetenschappers - van zijn kaliber hebben van jongs af aan niks met popularisatie op speelniveau. Maar waar 'het veld' wakker van zou moeten liggen: men stelle zich de jonge Albert Einstein voor, anno 2005 in een VWO-brugklas te Zundert, en de manier waarop heden de fysica wordt uitgevent. Zou zijn talent dan voor dit sublieme vak behouden zijn gebleven? ■